

ASUINALUE LAPSIPERHEIDEN KOKEMANA

Valokuvat kertovat lasten ja nuorten hyvinvoinnista sekä asuinaluekokemuksista

ASUINALUEIDEN
KEHITTÄMISOHJELMA
2013-2015

HELSINGIN YLIOPISTO
KOULUTUS- JA KEHITTÄMISKESKUS PALMENIA

*Asuinalue lapsiperheiden kokemana –
hyvinvointi haasteellisessa ympäristössä*
tutkimus- ja kehittämishanke (ASLAKO)
1.8.2013 – 31.12.2015

Kati Honkanen & Jaana Poikolainen
Helsingin yliopisto Koulutus- ja
kehittämiskeskus Palmenia, Lahti
22.12.2014

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ	2
1 TUTKIMUKSEN TAUSTAA JA VALOKUVAUS TUTKIMUSMETODINA	3
2 LAPSIYSTÄVÄLLINEN YMPÄRISTÖ SEKÄ LASTEN JA NUORTEN SUHDE LUONTOON	5
3 TÄRKEÄT ASIAT ELÄMÄSSÄ JA HYVINVOINTIA TUOTTAVAT ASIAT	10
3.1 Perhe, sukulaiset ja lemmikit	10
3.2 Kaverit ja harrastukset.....	13
3.3 Lelut, tavarat ja pelit.....	17
3.4 Koti ja kesämökki	19
4 POHDINTA	22
LÄHTEET	23

TIIVISTELMÄ

Asuinalue lapsiperheiden kokemana – hyvinvointi haasteellisessa ympäristössä (ASLAKO 1.8.2013–31.12.2015) -tutkimus- ja kehittämishankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnista sekä asuinaluekokemuksista. Hankkeessa tuotetun tiedon perusteella lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja osallisuutta asuinalueellaan voidaan tukea, ja asuinympäristöjä kehittää lapsiperheille sopiviksi. Tutkimusaineistoja kerätään pääasiassa kahdella sosiaalisesti ja fyysisesti erityyppisellä asuinalueella Lahdessa: Liipolan lähiössä ja kaupungin keskustassa. Tietoa on hankittu useilla eri menetelmillä esimerkiksi haastattelemalla, valokuvaamalla ja kyselyillä. Tässä raportissa keskitytään hankkeessa kerrittyyn hyvinvointiin liittyvään valokuva-aineistoon. Lapsia ja nuoria (N = 16) pyydettiin valokuvaamaan paikkoja, missä he viettävät aikaa ja joissa heidän on hyvä olla. Lisäksi heitä pyydettiin valokuvaamaan hyvää oloa tuottavia tilanteita. Valokuvien ottamisen jälkeen järjestettiin valokuvahaastattelu, jossa lapsi/nuori kertoi valokuvista ja niiden taustalla olevista merkityksistä.

Lasten tuottamassa valokuva-aineistossa korostuu lähiympäristön lapselle tarjoamien toimintamahdollisuuksien tärkeys niin Liipolan lähiössä, kaupungin kehysalueilla kuin keskustan alueella. Lapset eivät arvosta rivissä olevia kukkaistutuksia tai sileäksi ajettua nurmikkoa pihamaalla, sen sijaan luonnonelementtien säilyttäminen asuinympäristössä on lapsille tärkeää. Kerrostalojen välisiltä rakentamattomilta alueilta löytyvät kivet, puut, sammaleet ja lätäköt tarjoavat lapselle mielenkiintoisen leikkiympäristön. Luonnonelementtien lisäksi lapsille tärkeitä ovat myös rakennetut leikkiympäristöt. Nuorille merkityksellisiä paikkoja ovat myös kauppakeskukset, joissa tavataan kavereita. Keskustan nuorisotiloja käytetään harvoin tai ei lainkaan. Liipolan koulun oppilaat ovat löytäneet asukastila Toimelan, myös muutamat alle kouluikäiset lapset käyvät siellä äitinsä kanssa. Liipolassa asuvat nuoret käyttävät mieluummin kävelymatkan päässä Launeella sijaitsevaa nuorisotilaa.

Lapset ja nuoret kuvasivat paljon luontoa. Järvet, metsät, rannat, taivas ja kivet ovat esimerkkejä paljon kuvatuista paikoista. Kysyttäessä lempikuvaa, valitsivat lapset ja nuoret usein kuvan lempipaikastaan luonnossa. Nuorten luontosuhteessa korostuvat rentoutuminen ja rauhoittuminen. Sen sijaan pienempien lasten suhde luontoon on enemmän toiminnallinen. He ottavat aktiivisemmän roolin ja löytävät lähiluonnostaan leikkimisen, liikkumisen ja toiminnan mahdollisuuksia mitä moninaisimmista paikoista.

Lapset ja nuoret kuvasivat kotitaloaan ja kertoivat valokuvahaastatteluissa kodin ja kodissa asuvan perheen olevan heille erittäin tärkeä osa elämää. Äiti ja isä, sisarukset, isovanhemmat sekä muut sukulaiset ovat lapselle tärkeitä. Myös lemmikkieläimet tuovat iloa lapsen ja nuoren elämään. Kaverit ovat tärkeitä, erityisesti nuoret valokuvasivat usein ystäviään. Erilaiset harrastukset kuuluvat lasten vapaa-aikaan. Ulkona oleilun ja kavereiden kanssa leikkimisen sekä erilaisten pelien pelaamisen lisäksi lasten harrastuksiin kuuluvat erilaiset kerhot ja ohjatut liikuntaharrastukset. Lapset ja nuoret kuvasivat usein myös iloa tuottavia välineitä kuten leluja, tavaroita ja pelejä.

1 TUTKIMUKSEN TAUSTAA JA VALOKUVAUS TUTKIMUSMETODINA

Asuinalue lapsiperheiden kokemana – hyvinvointi haasteellisessa ympäristössä (ASLAKO) -tutkimus- ja kehittämishankkeen (Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Lahti, 1.8.2013 – 31.12.2015, rahoitus Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA sekä Helsingin yliopisto, Koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, Lahti) tavoitteena on tuottaa tietoa lapsiperheiden jäsenten hyvinvoinnista. Erityisesti tutkitaan millaisia käsityksiä ja kokemuksia eri asuinalueiden asukkailla on hyvinvointia tuottavista asioista sekä millainen merkitys asuinalueella on asukkaiden hyvinvoinnille. Lahden kaupungin asuinalueista tutkimuksen kohteena ovat erityisesti Liipola ja keskusta. Kokemuksellista tietoa hankitaan useilla eri menetelmillä.

Tutkimuksen väljänä kehyksenä toimii ekologinen malli, jonka mukaan kasvuympäristöön liittyvillä tekijöillä on tärkeä merkitys lasten ja nuorten kasvuprosessissa (Peirson et al. 2011; Bronfenbrenner & Evans 2000). Hankkeessa keskeisenä käsitteenä on hyvinvointioppiminen, jota on tutkittu tähän mennessä vain vähän. Lapset ja nuoret oppivat hyvinvointia monissa konteksteissa, esimerkiksi kotona, koulussa, harrastuksissa, pihapiirissä ja kadulla. Myös erilaiset yhteisöt oppivat niin hyvinvointia kuin pahoinvointia; hyvinvointi on oppimistulos. Hankkeessa haetaan vastauksia muun muassa siihen mitä asioita lapset ja nuoret itse pitävät tärkeinä omalle hyvinvoinnilleen. Tuotetun tiedon perusteella lasten ja nuorten hyvinvointia sekä osallisuutta asuinalueellaan voidaan tukea ja vahvistaa.

Lasten aidon osallisuuden ja toimijuuden mahdollistamiseksi tarvitaan tietoa lasten näkökulmista ja ajatuksista (Helavirta 2011; Karlsson 2008). Perinteisestä aikuislähtöisestä tutkimuksellisesta orientaatiosta on seurannut se, että lasta ja lapsuutta on kuitenkin tarkasteltu hyvin paljon aikuisen näkökulmista ja heidän tulkintojensa mukaisesti (Alasuutari 2009). Aikuisille suunnatut toimintamuodot ja tutkimustavat eivät kuitenkaan aina sovellu lapselle (Helavirta 2011; Karlsson 2008). Tästä syystä ASLAKO-hankkeessa tutkimusta tehdään lasten osalta lapsilähtöisesti positiivisesta näkökulmasta eikä pelkästään aikuislähtöisesti (Poikolainen 2013; 2014). Hankkeessa korostetaan lasten kuuntelemisen tärkeyttä sekä tutkimuksen tekemistä yhdessä lasten kanssa (Forsberg & Ritala-Koskinen 2010).

Usein lasten ja nuorten hyvinvointia tarkastellaan negatiivisesta näkökulmasta siten, että keskitytään hyvinvoinnin haasteisiin ja ongelmiin. Positiivisella subjektiivisella hyvinvoinnilla tarkoitetaan psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tasapainotilaa, joka määritellään subjektilähtöisesti eli tässä lapsen ja nuoren näkökulmasta eikä ns. ulkoapäin (Bradshaw & al. 2011; Marjanen & Poikolainen 2012; Poikolainen 2013; 2014). Lapset ja nuoret nähdään ASLAKO-tutkimuksessa subjekteina. *Tässä koonnissa keskitytään hankkeessa kerrytettyyn valokuva-aineistoon*, valokuvaus on yksi monimenetelmäisen hankkeen tutkimusmenetelmistä. Valokuvausmenetelmän avulla mahdollistuu lapsen ja nuoren hyvinvoinnin tarkasteleminen niiden tekijöiden kautta, jotka tuottavat lapselle ja nuorelle positiivista hyvinvointia sillä lapset ja nuoret määrittävät itse omaa hyvinvointiaan ja asuinaluekokemuksiaan. Valokuvaaminen on lapsille ja nuorille tuttua (Pyyry 2013) ja valokuvausmetodin käyttäminen oli heille luonteva tapa osallistua tutkimukseen ja tuottaa tietoa omasta hyvinvoinnistaan.

Lapsia ja nuoria (N= 16) pyydettiin valokuvaamaan paikkoja, missä he viettävät aikaa ja joissa heidän on hyvä olla. Lisäksi heitä pyydettiin valokuvaamaan hyvää oloa tuottavia tilanteita. Lapset ja nuoret päättivät itse milloin, mitä ja missä valokuvaavat. Valokuvat otettiin pääsääntöisesti kertakäyttökameroilla, pari nuorta käytti lisäksi kännykkäkameraa. Valokuvien ottamisen jälkeen kuvat teetätettiin ja järjestettiin valokuvahaastattelu, jossa lapsi/nuori kertoi valokuvista ja niiden taustalla olevista merkityksistä.

Valokuvahaastatteluihin osallistui yhteensä 16 lasta ja nuorta. Iältään he olivat 2-16 -vuotiaita. Tyttöjä heistä oli yksitoista ja poikia viisi. Yhdeksän lapsista asui lähiössä (Liipola), kolme reuna-alueilla (Kaukari ja Riihelä) ja neljä keskustan alueella.

Osa kertakäyttökameroiden valokuvista yli- tai alivalottui tunnistamattomaksi, käyttökelpoisia valokuvia saatiin yhteensä lähes 200. Kertakäyttökameroiden etuna on se, ettei kuvia voi poistaa eikä muokata. Kameroiden heikkolaatuisuus kuitenkin yllätti, sillä niitä on käytetty aiemminkin tutkimusvälineenä (esim. Mykkänen & Böök 2013). Jatkossa kannattaa käyttää lapsille ja nuorille tuttuja kännykkäkameroita.

Tutkimuseettisistä syistä osaa tässä raportissa esitettävistä kuvista on muokattu. Tutkimusluvut on hankittu sekä lapsilta että heidän vanhemmiltaan.

Tässä raportissa esitellään tutkimusaineiston perusteella tehtyjä havaintoja. Aineiston analyysi jatkuu edelleen.

2 LAPSIYSTÄVÄLLINEN YMPÄRISTÖ SEKÄ LASTEN JA NUORTEN SUHDE LUONTOON

Lähin ympäristö on lasten arjen konteksti, ja se osaltaan määrittää sitä, miten lapset elävät elämäänsä. Ympäristö määrittää lapsena olemista, mutta samanaikaisesti lapset määrittävät ympäristöä, suhdettaan siihen ja siinä elämiseen. (Raittila 2009.) Lapsiystävällinen lähiympäristö on sellainen, mistä lapsi voi löytää tarjoumia eli toimintamahdollisuuksia ja lapsella on itsenäisen liikkumisen mahdollisuudet (Kytä 2003). Ympäristön monipuoliset tarjoumat ja omatoimisen liikkumisen vapaus ovat asioita, joita lasten on todettu arvostavan eri puolilla maailmaa (Chawla 2002). Myös ASLAKO-hankkeessa lasten tuottamassa valokuva-aineistossa korostuu lähiympäristön lapselle tarjoamien toimintamahdollisuuksien tärkeys niin Liipolan lähiössä, kaupungin kehysalueilla kuin keskustan alueella.

Lapset ja nuoret ovat kuvanneet niitä paikkoja, joissa he viettävät paljon aikaansa. Lapset eivät arvosta rivissä olevia kukkaistutuksia tai sileäksi ajettua nurmikkoa pihamaalla, sen sijaan luonnonelementtien säilyttäminen asuinympäristössä on lapsille tärkeää. Kerrostalojen rakentamattomista väleistä löytyvät kivet, puut, sammaleet ja lätäköt tarjoavat lapselle mielenkiintoisen leikkiympäristön.

Pilvin (6) ja Viivin (4) leikkipaikka ”mörkökivi” (suluissa lapsen ikä)

Pilvi:	Se on meidän takapihalla. Me yleensä leikitään Viivin kans mörkökiven tykönä.
Tutkija:	No miks sen nimi on mörkökivi?
Pilvi:	No koska se näyttää möröltä.

Pekan (9) lempipaikka

Pekka:	Laitan vettä ämpäriin, siitä tulee luonnonjuomaa.
--------	---

[Äidin mukaan sadeaikoina lapsen lempipaikka on kotikerrostalon syöksytörvien juurella]

Luonnonelementtien lisäksi lapsille tärkeitä ovat myös rakennetut leikkiympäristöt. Lapset ja nuoret kuvasivat paljon leikkikenttiä.

Lennin (5) kuvia kotipihan leikkipaikalta

- Tutkija: Mistäs nää kuvat on? Onko nää jostain leikkipuistosta?
- Lenni: Kotipihalta.
- Tutkija: Kotipihalta? Ai teil on noin hienot välineet siin pihassa? //Onks siellä muita laitteita, ku täs on nyt noi norsut, millä voi keinuu. // Onks siel keinoja esimerkiks?
- Lenni: On.
- Tutkija: Mistäs sä noista kaikista välineistä kaikkein eniten tykkäät?
- Lenni: Tästä.
- Tutkija: Kiipeilytelineestä?
- Lenni: Nii.

Kristiina (13) on kuvannut lähipuiston keinut

- Kristiina: Tual oli noi R-kioski ja Valintatalo ja täs on lähel sellai puisto, mis on kiva istuskella ja. Voi istuu keinussaki.

Pekka (9) on kuvannut kodin läheiseltä leikkikentältä monia mieluisia leikkivälineitä

Lapset ja nuoret kuvasivat paljon luontoa. Järvet, metsät, rannat, taivas ja kivet ovat esimerkkejä paljon kuvatuista paikoista. Kysyttäessä lempikuvaa, valitsivat lapset ja nuoret usein kuvan lempipaikastaan luonnossa. Luonto onkin perinteisesti ollut suomalaisille tärkeä osa hyvinvointia ja luonnossa liikutaan mielellään (Liikkanen & Pääkkönen 2005). Myös mielipaikat, joita käytetään psyykkiseen itsesäätelyyn ja identiteetin rakentamiseen, ovat usein sijainneet luonnossa (Korpela & al. 2002).

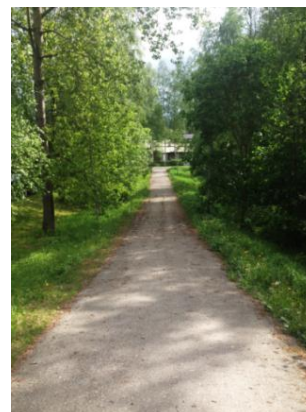
Puhakan (2014) Lahden seudulla tekemästä 1992-1998 syntyneisiin nuoriin kohdistuneesta tutkimuksesta ilmenee, että nuoret yhdistävät luontoon pääasissa myönteisiä ominaisuuksia. Nuorten luonnossa liikkumisen motiivit liittyvät rentoutumiseen, rauhoittumiseen ja arjesta irtautumiseen. Nuoria vetää luontoon myös rauhallisuus ja hiljaisuus, puhtaus kauneus ja raitis ilma sekä mahdollisuus mietiskelyyn. Myös ASLAKO-tutkimuksen valokuva-aineistossa nuorten luontosuhteessa korostuvat edellä mainitut elementit. Sen sijaan pienempien lasten suhde luontoon on enemmän toiminnallinen. Lapset ottavat aktiivisen roolin ja löytävät leikkipaikkoja lähiluonnosta.

Roosan (12) lempikuvat kalliolta

Tutkija:	Eli nyt nää tällaiset maisemakuvat tässä // No minkä takia sun mielestä nää on kaikkein niin kun mukavimmat kuvat?
Roosa:	No kun se on et tuolt tämän mäelt näkee niin kauas niin sit siel on kiva mennä.
Tutkija:	Nää on lähellä teidän kotia niinkö?
Roosa:	Joo.

Esimerkkejä 12-16 -vuotiaiden nuorten ottamista luontokuvista

Esimerkkejä 2-11 -vuotiaiden lasten ottamista luontokuvista

Jos lasten liikkumisvapautta rajoitetaan, on sillä kielteisiä vaikutuksia lasten fyysiseen kuntoon sekä motoriseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen. Mikäli lapsella ei ole mahdollisuuksia löytöretkeillä vapaasti ympäristössä, saattaa lasten emotionaalisten siteiden kehittyminen ympäristöön vaarantua. (Kytä 2008.) Lapset löytävät liikkumisen ja toiminnan mahdollisuuksia mitä moninaisemmista paikoista lähiympäristössään, kuten seuraavat kuvaesimerkit näyttävät.

Riian (14) ja Siirin (16) lapsuuden kiipeilypaikka

Riia: Niin siellä me aina talvella ollaan niinku (naurua) vähän, no niin tota kiivetty sinne. Silleen kun sinne on vaikee päästä aina. Niin sitten aina ollaan tehty kaikkii vuoria ja kaikkia, että me päästään sinne (naurua). Ja sitten me ollaan siellä jotain leikitty siellä katolla. // Ja sitten kun meille aina tapahtu kaikkee hauskaa kun sinne. Vaikka kun yritettiin päästä sitten, koitettiin kiipeillä. Niin sitten sieltä jotenkin saatto tippuu. Niin sitten siellä oli hauskaa tai silleen ja sitten me naurettiin aika paljon (naurua).

Siiri: Joo siis, se oli just silleen lapsena kun meillä ei silleen tai silleen ei mun mielestä ainakaan siellä meiän lähellä silleen paljo meiän ikäsiä asu. Tai en mä niinku ainakaan tiedä sieltä hirveesti ketään. Niin sitten aina ton kaa riehuttiin siellä ja koitettiin päästä sinne. Ja silleen työnnettiin toista ja sitten aina tiputtiin sieltä ja sitten naurettiin (nauraa).

Onnin (7) ”hyvä paikka”

Tutkija: Siin lukee biojäte. Sä oot halunnu kuvata tän. Onks sulla joku syy siihen, vai?

Onni: Se on minun mielestä hyvä paikka.

Tutkija: Miks se on sun mielest hyvä paikka?

Onni: Haluun nukkua siellä.

Tutkija: Ootko, ootko joskus kokeillu?

Onni: Oon.

Tutkija: Sinne voi mennä piiloon. Niinkö?

Onni: Mm. Ton päälle.

Tuulian (2) lempipaikka

Tuulian lempipaikka on portaat, joiden alapäässä ”isä odottaa” ja Tuulia voi kokeilla itse kiivetä portaita turvallisesti.

3 TÄRKEÄT ASIAT ELÄMÄSSÄ JA HYVINVOINTIA TUOTTAVAT ASIAT

3.1 Perhe, sukulaiset ja lemmikit

Lapset ja nuoret kuvasivat paljon perheenjäseniään. Äiti ja isä, sisarukset ja isovanhemmat ovat lapselle tärkeitä. Tämä ei ole yllättävää, sillä aikaisempien tutkimusten perusteella lasten ja nuorten omien näkemysten mukaan heidän tärkeimmät kasvattajansa ovat vanhemmat. Lapset mainitsivat äidin ja isän sekä yhdessä että erikseen kaikkein useimmin, kun kysytän tärkeintä kasvattajaa. Vanhempien lisäksi lapset ja nuoret pitävät tärkeinä kasvattajinaan isovanhempiansa sekä usein myös muita sukulaisia. (Aula & Nivala 2011.)

Kristiinan (13) isä, sisko ja veli

Lennin (5) ottama kuva äidistä

Viivi (4) on kuvannut siskon keinussa

Roosan (12) ottama kuva siskosta

Tutkija:	No kerro miks oot halunnu ottaa siskosta kuvan?
Roosa:	No kun se on kiva aina kun sillee et pääsee leikkiin sen kanssa ja.
Tutkija:	Teillä on kuitenkin aika pieni ikäero niin teillä on semmoista yhteistäkin tekemistä?
Roosa:	Joo. //

Matilda (7) on kuvannut mummon ja ukin

- Tutkija: No sitte täs on seuraava kuva, ni ketäs siinä kuvassa on?
- Matilda: Mummo ja ukki.
- Tutkija: Onks toi kuva otettu teillä vai onks sitte mummin ja ukin luona?
- Matilda: Joo. Mummolassa.
- Tutkija: Juu, juu. Asuuko ne jossain tossa lähellä?
- Matilda: Samas talossa.
- Tutkija: No se on aika ihanaa, eikö ooki? Ootko sä usein siellä? Melkein joka päivä?
- Äiti: Millos sä aina oot?
- Matilda: Välillä koulun jälkeen.
- Tutkija: Joo. Onks sulla siellä kans leluja vai mitä sä puuhailet siellä?
- Matilda: Piirtelen ja vähän leikin ja teen läksyt.

Annen (14) ottama kuva isomummon haudalla

- Anne: Meiän mummo on, isomummo haudattiin sinne.
- Tutkija: Tuleeks käytyä usein tuolla?
- Anne: Mä käyn aika usein kyllä, et aina välillä. Se kuoli kuukausi sitten. Ei kun mitä, kolme kuukautta sitten joulukuussa.

Myös lemmikkieläimet voivat osaltaan vaikuttaa merkittäväällä tavalla lapsen sosiaaliseen kehitykseen, sillä ne tarjoavat lapselle mahdollisuuden kehittää huolenpidon taitoja ja empatiaa (Triebenbacher 2000). Lasten Ikihyvä-tutkimukseen osallistuneista lapsista osalle hyvään elämään liittyivät eläimet. Eläimiä voidaan hoitaa ja ne tuottavat turvallisuuden tunnetta. (Marjanen & Poikolainen 2012.) Erityisesti tyttöjen leikkeihin kuuluvat olennaisena osana myös eläimet (Karimäki 2008). Myös ASLAKO-hankkeen valokuva-aineistossa esiintyy kotieläimiä. Mikäli perheellä on lemmikkejä, kertoivat lapset ja nuoret niiden olevan tärkeitä sekä tuovan iloa omaan elämään.

Annen (14) lemmikkikoira

Tutkija: Mites sit Anne niin sulle kolme tärkeintä asiaa?

Anne: Koulu, tuo Nipsu [koira] ja perhe muutenkin // ja kaverit. Ne on siinä.

Roosan (12) ystävän koira

3.2 Kaverit ja harrastukset

ASLAKO-tutkimuksen valokuva-aineiston kautta välittyy kuva lahtelaisista lapsista ja nuorista, jotka harrastavat vapaa-ajallaan sekä omaehtoisesti että ohjatusti. Kavereiden, ystävien kanssa leikitään, pelataan, jutellaan ja ollaan vain. Kavereiden määrällä on perinteisesti mitattu lapsen sosiaalisen verkoston riittävyttä, mutta on muistettava, ettei kaverisuhteiden määrä yksinään kerro yksilön hyvinvoinnista sosiaaliin suhteisiin liittyen (Marjanen & Poikolainen 2012). Lapset ovat tiettyyn ikään saakka enemmän aikuisten kuin vertaistensa vaikutuspiirissä (Gretschel 2008), ja tämä näkyi valokuva-aineistossa siten, että nuoret kuvasivat pienempiä lapsia enemmän ystäviä ja kavereita.

Annen (14) lempikuvassa on kaverit

Tutkija: No siinä on sun kaverit sitten?

Anne: Joo otin sen koulun pihassa välkällä kun paistoi aurinko ja ne naureskeli siinä jotain. Mä sanoin kyllä niille et mä otan kuvan ja silleen oikein. Ne vaan luuli sitä leikkikameraksi mutta.

Tutkija: Asuuks nää sun kaverit lähellä sua?

Anne: Hmm no siis ei ihan yhtä lähellä, et toinen asuu bussimatkan päässä, tämä. Ja sitten toi toinen asuu silleen Roosin [siskon] koulun lähellä, et on sinne joku kilometri ehkä matkaa ja toiseen on ehkä viis kilometriä.

Siirin (16) kaverit

Tutkija: Mitkäs sulle on, Siiri, kolme tärkeintä asiaa?

Siiri: No ehkä just kaverit ja sitten perhe ja kyllä silleen niinku liikuntaki on aika tärkeä osa ja niin, en mä tiiä. Kyllä mulle puhelinki on aika tärkeä, mutta kyllä ilman sitäki (naurahtaa) pystyisin elään.

Riia (14): Paikka missä voi olla kavereiden kanssa

Riia: Siinä vieressä on semmonen leikkipuisto ja semmonen, niin siellä me sitten ollaan aina kans.

Tutkija: Joo okei siinä on siis leikkipuistokin lähellä missä sitten pystyy niinku kavereitten kans hengaileen.

Riia: Istuksiin, joo.

Anne (14) on kuvannut paikan, missä voi olla kavereiden kanssa

- Anne: Tää kuva on otettu ton takaa tosta. Me ollaan siinä joskus mun kavereitten kanssa. Istutaan aina välillä.
- Tutkija: Ei varmaan kauheen paljon oo tommosii katettuja paikkoja missä vois ylipäänsä olla.
- Anne: Ei.

Kristiina (13) ystävän kanssa järvellä

- Tutkija: Ku sä sanoit tosta Joutjärvestä, niin onks nää järvikuvat sieltä?
- Kristiina: Joo on.
- Tutkija: Kenen kanssa sä olit sillon, ku sä otit näitä kuvia siellä?
- Kristiina: Ton mun tosi hyvän kaverin kaa, joka tos kadun toisel puolel.
- Tutkija: Kuka täs on soutanu, ku sä oot ottanu nämä?
- Kristiina: Se mun kaveri
- Tutkija: Joo. Ja onks tää sun kaveri sun kans samalla luokalla?
- Kristiina: Ei o enää. Me ollaan rinnakkaisluokkalaisii nykyjään.

Oma asuinpaikka saattaa rajoittaa nuoren sosiaalista elämää vapaa-ajalla. Lahden kehysalueilta nuoren kulkemista keskustaan kavereita tapaamaan tai harrastuksiin rajoittavat pitkä välimatka ja harvakseltaan kulkeva paikallisliikenne. Kyttä & al. (2009) ovat pohtineet, että vaikka lapset ja nuoret haja-asutusalueilla ja kaupunkien reuna-alueilla nauttivat suurista periaatteellisista liikkumisen vapauksista, he eivät aina käytä vapauksiaan, koska lähiympäristössä ei koeta olevan tarpeeksi houkuttelevia tekemisen mahdollisuuksia.

Siiri (16) on kuvannut kodin läheisen bussipysäkin

- Siiri: Sitten tossa on meiän bussipysäkki ja siitä mä otin siks kuvan, koska sieltä pääsee bussiin, millä pääsee pois tuolta kotoa, että pääsee kaupunkiin.
- Tutkija: Lahden keskustasta on joku viis kilsaa...? // No, ei se paha oo?
- Siiri: (Naurahtaa) No kyllä se aina välillä tuntuu, että se on ihan jossain korvessa kun, niinku on tosi pitkä matka. Ja sitten kun tuolla ei silleen kulje bussi kun silleen arkipäivisin ja sitten viideltä tulee niinku viimeinen bussi. Niin sitten ei voi ikinä lähtee tai pitää kävellä joku pari kilsaa niinku toisen bussin pysäkillä, että jos haluaa jonneki kavereitten kaa tai silleen. Ja sitten saan kävelläki sieltä kotiin jos tulee myöhään tai myöhemmin kotiin. Ja sitten viikonloppuna ei yhtään liiku bussi. Niin sitten ei vaan välillä jaksa vaan lähtee käveleen sinne kauas. Niin sitten saattaa vaan jäädä kotiin silleen, no joo (naurahtaa).

Lasten ja nuorten elämässä omaehtoisella olemisella ja vapaa-ajalla on suuri merkitys, mutta nuorten instituutioiden ulkopuolella viettämä elämä jää helposti tiedontuotannon ja hyvinvointipolitiikan katveeseen. Liikuntaan liittyvissä tutkimuksissa kohteena on usein fyysinen aktiivisuus. Paljon vähemmän on tietoa siitä, missä nuoret liikkuvat, kenen järjestämään liikuntatoimintaan he osallistuvat ja mitä merkityksiä liikuntaan liittyy. Erityisesti nuorten omaehtoisen liikkumisen määrä on pitkälti tilastoimatta. (Berg & Myllyniemi 2014.) ASLAKOn valokuva-aineiston avulla saadaan tietoa nuorten ja lasten vapaa-ajan viettotavoista.

Siirin (16) lenkipolku

Siiri: Ja sitten tää, niin se on sellain metsätie siellä tai sellain hiekkatie, sellain jyrkkä alamäki tai ylämäki jos tulee alhaalta ylöspäin. Mutta sitten se, niinku täältä menee se tie vähän niinku tonne. Ja sitten kun mä joskus käyn lenkillä, niin sitten sieltä mä juoksen, niin se on kiva.

Valokuvahaastatteluissa lapset kertoivat harrastavansa paljon vapaa-ajallaan. Ulkona oleilun ja kavereiden kanssa leikkimisen sekä erilaisten pelien pelaamisen lisäksi lasten harrastuksiin kuuluvat erilaiset kerhot ja ohjatut liikuntaharrastukset.

Pilvin (6) pallo

Tutkija: Minkäs takia sä kuvasit?
Pilvi: Siks koska mä tykkään potkia Tuulian ja Viivin kans palloa.
Viivi: Joo, mä tykkään.

Onnin (8) partiopaita

Onni: Mun partiopaita. // Tosta on vähän kulunut toi sininen.
Tutkija: Voitko sä ite kulkee sinne partioon vai pitääkö äitin tai isin viiä sut?
Onni: Ei, ku menen jollakin kyydillä. Jonkun kyydillä. Eikä tarvi mennä autolla. Ennen piti mennä omilla autoilla. Sillee.
Tutkija: Joo. Mitäs kaikkee siellä partiossa tehdään?
Onni: No, tehdään. Sudenpennut tekee tällee.
Tutkija: Mm.
Onni: Ja isot tekee tällee.
Tutkija: Aha. Se on tämmönen partiotervehdys. // Kuinkas usein se partio on?
Onni: Torstaina.

Lenni (5) on kuvannut oman pyörän, jolla voi ajaa kotipihassa

Sakari (9) on kuvannut vapaa-ajan harrastuksiaan

- Tutkija: Mikäs sun mielest on niin ku sulle kaikkein mukavin kuva näist?
- Sakari: No varmaan toi sählytilanne, sähly.
- Tutkija: Mikäs sun mielestä on sitte seuraavaks mukavin kuva? Tai jos on mitä, jotain sellasta, mitä sä tykkäät tehdä tai.
- Sakari: No ku emmä kerinny ottaa kaikist paikoist. Mä... Varmaa joku kirjastoauto.
- Tutkija: Mitäs kaikkee täällä Liipolassa voi tehdä kavereitten kanssa?
- Sakari: No pyöräillä, pelata sähly ja sit voi mennä uimaan tonne jonneki ihme, minne kaupunkiin tai tonne jonnekki Mytyn tai maauimalaan. Ja sitte ku ainaki yhel kaveril, joka asuu Launeel, ni sil on tramppa, ni siäl voi hyppiä sillai. // Ja sit käydää Ala-Liipolan kentäl pelaa jalkkista ja sit pelaa footbackii ja olla kirkkistä ja keinistä ja vaikka mitä kaikkee, mitä vaan keksii.

Eveliina (12) kertoo valokuvahaastattelussa urheilun ja kavereiden kuuluvan tärkeimpiin asioihin hänen elämässään:

- Tutkija: Mikäs Eveliina sun mielestä niin ku on elämässä tärkeätä? Mikä sulle niin ku tekee semmosen olon, et sul on hyvä olla?
- Eveliina: No perhe, kaverit, no sukulaiset. Sitte, no urheilu. Sitten, no kouluki.
- Tutkija: Ko sä sanoit, tai mainitsit urheilun, ni onks sulla joku tietty urheilulaji, mist sä tykkäät. Harrastaks sä säännöllisesti jossain seuras jotain tai?
- Eveliina: No hiihto ja ampumahiihto.
- Tutkija: Joo, joo. Onks sulla jotain tavoitteita ton urheilun suhteen?
- Eveliina: No kyllä mulla niin ku. No et ens vuonna alkaa Hopeasompa-kisat, ni jos siellä ois niin ku jossain hyvillä sijoilla ni ihan.
- Tutkija: Onks sul kavereita kans siellä harrastuksissa, just näis ampumahiihto ja hiihto?
- Eveliina: Joo. Ne asuu aika niin ku et emmää niitten kaa muuten oo ollu kun ne asuu aika eri puolilla Lahtee ja Hollolassa ni.

3.3 Lelut, tavarat ja pelit

Leikki on lapsen elämässä lähes koko ajan läsnä ja lapset ottavat aineksia leikkeihinsä heitä ympäröivästä todellisuudesta. Lapsilla on nykypäivänä paljon erilaisia leluja, leikitavaroita ja pelikoneita. Lapsilla on kuitenkin myös paljon sellaisia leikkejä, joihin leluja ja tavaroita ei tarvitse (ks. luvussa kaksi esitellyt esimerkit lasten leikeistä lähiympäristössä). (Karimäki 2008.) Myös pihaleikkiperinne elää ja leikkipuistot tarjoavat yhteisleikkeihin hyvät mahdollisuudet, kuten aiemmissa esimerkeissä niin ikään on nähty.

Lapset ja nuoret kuvasivat leluja, tavaroita ja pelejä. Pehmolelut tuovat lapselle lohtua ja seuraa, ja lapsi kokee niiden olevan mielikuvituksessaan eläviä (Marjanen & Poikolainen 2012). Huoli siitä, että tietokonepelaaminen olisi syrjäyttänyt lasten kuvitteluleikit kokonaan, on aiheeton. Kuitenkin myös tietokonemaailma on läsnä lapsen maailmassa ja tarjoaa leikkeihin virikkeitä. (Karimäki 2008.)

Lenni (5) on järjestänyt pehmolelunsa kuvattavaksi olohuoneen lattialle

Onnin (8) pehmoja

Tutkija:	No, mitäs nää on sitte täällä ympärillä?
Onni:	Pehmolelut. Mulla on aika sikasti niitä.
Tutkija:	Onks sulla joku lempipehmolelu?
Onni:	On. On monta. Ende, Angry Birdsit. Mun lempparit on Angry Birdsit.

Roosan (12) pehmolelut

Roosa:	Mulla oli se lehmä ja sit sillai apina.
Roosan sisko:	Ja se lehmä tekee kaikkea muutakin.
Tutkija:	Onks se robotti?
Roosa:	Ei kun se on käyny Egyptis, Amerikas.
Roosan sisko:	Uimassa.
Roosa:	Se on ollut leireillä ja se on ollut tosi paljon kaikkialla. Ja sit se apina on tota. Mä oon saanut sen silloin kun mä synnyin, et se on ostettu ihan sinne sairaalaan silleen et se oli siellä. // Ja sit sen lehmän mä sain silleen et kun mä kinusin. Kun me oltiin menossa Vaasalandiaan niin sit mä kinusin sitä lehmää. Sit sellaisel jollain huoltsikalla. Sit se tota mun äiti ja iskä sanoi, et mä en saa sitä. Sit mä kinusin sen koko reissun melkein niin sit meiän piti mennä hakeen se sieltä huoltsikalta sitten sen jälkeen kun me tultiin sieltä Vaasalandiasta.
Tutkija:	Sä et unohtanu sitä lehmää.
Roosa:	Vaikka ne sanoi, et sit kyl unohdat sen, et otetaan joku muu sit.

Lenni (5) pelaa sekä jääkiekkopelillä että tietokoneella kotona

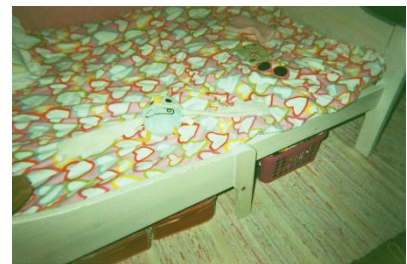
- Tutkija: Sä tykkäät eniten tästä, mis on tää jääkiekkopeli. Mullakin on joskus ollu tämmönen. Minkäs takia tää on sun mielestä niin kiva kuva? Onks se jotenkin sun semmonen lempiasia, mitä sä tykkäät tehdä?
- Leevi: Joo.
- Tutkija: Kenes kanssa sä pelaat tätä?
- Leevi: Isin.
- Tutkija: Isin kanssa. No se on kivaa. // No sitte tässä kuvassa taas on tietokone. Käytäks sä tietokonetta?
- Leevi: Pelaamisessa vähän.
- Tutkija: Okei. Mitäs pelejä sä pelaat?
- Leevi: Turtles ja Lego.

Esimerkkejä lasten ottamista kuvista itselleen tärkeistä leluista ja muista omista tavaroista:

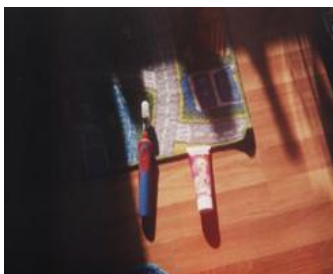
Tuulia (2) on kuvannut syöttötuolinsa ja lastenrattaat

Matildan (7) sänky

Onnin (8) hammasharja

Lennin (5) leluja

Viivin (4) kotileikki

Annen (14) konserttiliput

3.4 Koti ja kesämökki

Lasten Ikihyvä -tutkimuksessa lapsilta kysyttiin ”Mitä tarvitaan siihen, että lapsella on hyvä elämä?”. Koti ja kodin ilmapiiri ovat tärkeitä tasapainoisen kasvun kannalta, myös lasten mielestä. (Marjanen & Poikolainen 2012.) Lapset ja nuoret kuvasivat kotitaloaan ja kertoivat valokuvahaastatteluissa kodin ja kodissa asuvan perheen olevan heille erittäin tärkeä osa elämää. Seuraavassa on esimerkkejä lasten ja nuorten ottamista kuvista kodeistaan kerros-, rivi- ja omakotitaloissa.

Lapset ja nuoret valokuvasivat myös kesämökkejä ja siellä tapahtuvaa toimintaa. Kesämökit ovat portti luontoon kaupungistuneessa yhteiskunnassa (Pouta & al. 2006). Mökeillä kohtaavat usein myös perheen kolme sukupolvea (Puhakka & al. 2014), ja tämä oli nähtävillä myös lasten ja nuorten ottamissa kuvissa sekä kuviin liittyvissä kertomuksissa. Lapset ja nuoret yhdistävät kesämökit vapaa-aikaan, luontoon sekä yhdessäoloon perheen ja sukulaisten kanssa. Mökeillä myös riittää paljon monipuolista tekemistä, joka poikkeaa kotona tehtävistä asioista.

Sakarin (9) ottamia kuvia mökiltä

Tutkija: Ketäs Sakari tässä kuvassa on?

Sakari: No siin on mun mummo, iskä, serkku, pappa ja Jenna [sisko].

Tutkija: No siinä on monenmoista sukulaista mukaan päässy kuvaan. Onks nää tärkeitä ihmisiä sulle?

Sakari: On.

Tutkija: Ootteks te usein tekemisissä keskenänne?

Sakari: Ollaan me.

Tutkija: Mitäs sä tykkäät sitte tehdä näitten kanssa?

Sakari: No niin ku. No serkun kaa me oltiin vaikka eilen siellä. Vai oliko se eilen? // Nii joo maanantaina. Ni sillan me tehti, hypettiin trambolla siellä ja, ja käytii kaupassa ja tehtiin jotain, emmä tiä. // No mökil mä teen... No kalastetaan ja, ja ihme, rakennetaan jotain majoja ja jotain. Ja sit tehdään, liiteris tehdään jotain juttui.

Tutkija: Joo, joo. No tässäkin on kuva varmasti sieltä mökiltä.

Sakari: Siin on se liiteri, missä me tehdään Petterin kaa niitä juttuja.

Tutkija: Ja oliko Petteri tää sun serkku?

Sakari: Oli.

Sisarukset Eveliina (12), Sakari (9) ja Jenna (4) viihtyvät mökillä

- Tutkija: Niin tota onks Eveliina näistä kuvista tai näistä paikoista joku semmonen, et missä sä myös tykkäät olla ja viihdyt?
- Eveliina: No ainakin mökillä.
- Tutkija: Onks siel mökillä jotain erityistä tekemistä, mitä sä tykkäät tehdä?
- Eveliina: No kesäl voi ainaki uida ja heittää tikkaa ja jotain tällasta.
- Tutkija: Mitäs se Jenna tykkää tehdä siellä mökillä?
- Jenna: No onkii ja, ja. No uija, heittää tikkaa.
- Sakari: Et sä osaa heittää tikkaa.
- Jenna: Osaan, osaan.
- Äiti: Heittäähän Jenna omaan tauluun tikkaa.
- Sakari: Ai niin heittää siihen vanhaan tauluun.
- Jenna: Sitte tehää liiteris jotain ja... No voi reppukeinuttaa. No leikkiä jotain. Joo. No...

Pekka (9), Pilvi (6) ja Viivi (4) ovat kuvanneet elämää mökillä

- Äiti: Pekka tykkää siitä, koska siellä on letku ja siihen on tehty semmonen suutin, että sieltä tulee semmosta vettä.
- Pilvi: Me ollaan suihkutettu tossa tolleen, että tossa näkyy sateenkaari.
- Tutkija: Upee, oliko se teistä upee?
- Pilvi: Joo.
- Tutkija: Minkäs takia sä kuvasit tän?
- Pilvi: Siks koska se on meidän leikkimökki.

4 POHDINTA

Valokuvaaminen on osoittautunut ASLAKO-hankkeessa toimivaksi tavaksi tutkia lasten ja nuorten hyvinvointia, arkea ja asuinaluekokemuksia. Valokuvaaminen itsessään on toiminnallista ja osallisuutta lisäävää. Kuvaajalla (lapsella ja nuorella) on mahdollisuus itse määrittää sekä kuvauskohteensa että mistä näkökulmasta hyvinvointiaan ja omaa elämäänsä tarkastelee. Lapset ja nuoret kertoivat valokuvaamiseen olleen mukava tapa osallistua tutkimukseen ja sitä kautta tuoda tietoa lapsen/nuoren näkökulmasta palveluiden ja alueiden kehittämisen tueksi.

Valokuvahaastattelu on tärkeä osa tutkimustiedon kerryttämistä, sillä haastattelussa lapsi/nuori pääsee kertomaan valokuvien merkitykset sekä perustelut niiden ottamiselle. Haastattelujen yhteydessä lapset ja nuoret kertovat elämästään samalla paljon laajemmin, kuin ainoastaan valokuvaan suoraan liittyvistä asioista. Valokuvat myös helpottavat tutkijan ja lapsen/nuoren välistä vuorovaikutusta. Valokuvat antavat virikkeitä keskusteluun ja vapauttavat haastattelutilannetta. Valokuvausmenetelmän avulla myös hyvin pienet lapset voivat kertoa ajatuksistaan.

Erityisesti Lahden Liipolan **lähiössä** asuville lapsille ja nuorille asuinalueen luonto näyttäytyy merkityksellisenä. Alueella sijaitsevaa asukastila Toimelaa osa lapsista käyttää säännöllisesti. Koululaisille tila on paikka, jossa voi viettää aikaa koulupäivän jälkeen. Kaupungin **keskustassa** asuvat nuoret nauttivat myös rakennetussa ympäristössä ajan viettämisestä, kuten kauppakeskuksissa oleilusta. He toivovat kauppakeskuksiin lisää tilaa vapaamuotoiseen oleiluun ilman ostopakkoa. **Kehysalueilla** asuvat lapset ja nuoret viihtyvät väljästi rakennetuilla piha-alueilla. Nuoret toivovat lisäksi parempia julkisia kulkuyhteyksiä keskustaan, sillä siellä sijaitsee itselle tärkeitä harrastus- ja vapaa-ajanviettopaikkoja. Lapset kertoivat pelkäävänsä Liipolan Toimelan ja ostoskeskuksen läheisyydessä aikaa viettäviä aikuisia. Kaupungin keskustassa tai kehysalueilla asuvat sen sijaan eivät puhuneet asuinympäristössään päihtyneenä hengailevista aikuisista.

Kaikille valokuvahaastatteluun osallistuneille lapsille ja nuorille erityisen merkityksellisiä ovat läheiset sosiaaliset suhteet. Tärkeimpänä pidetään omaa perhettä, johon luetaan kuuluvaksi usein myös sukulaisia ja lemmikkieläimiä. Kaverit ovat merkityksellinen hyvinvointitekijä, myös kouluoppimista arvostettiin. Lapset ja nuoret kertoivat itselleen tärkeistä harrastuksista, tavaroista ja muista kuin asuinpaikkaan liittyvistä paikoista kuten kesämökeistä ja leppoisasta vapaa-ajasta siellä.

Laadullinen valokuva-aineisto tuo näkyviin lasten ja nuorten näkökulman heille tärkeistä asioista asuinympäristöissään sekä hyvinvointikokemuksistaan. Tieto voi tukea lapsiperheiden kanssa työskenteleviä ammattilaisia ja asuinalueiden kehittäjiä.

ASLAKO-hankkeessa kerrytetään myös muilla tavoilla (kyselyillä, haastatteluilla, piirustuksilla) tietoa lapsilta, nuorilta ja vanhemmilta. Yhdessä tämä aineistokokonaisuus tuo monipuolisen kuvan lapsiperheiden hyvinvoinnista ja asuinympäristöistä Lahdessa. Aineistojen työstämistä jatketaan koko hankkeen ajan, ja hankittua tietoa analysoidaan ja raportoidaan useissa eri vaiheissa hanketta. Tavoitteena on, että tuotettua tietoa voidaan hyödyntää monipuolisesti asuinalueiden kehittämisessä sekä lapsiperheiden syrjäytymisen ehkäisyssä.

LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit (2009). Kasvatusinstituutiot lapsuuden rakentajina. Teoksessa Alanen, Leena & Karila, Kirsti (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino. 54–69.
- Aula, Maria Kaisa & Nivala, Elina (2011). 9. kysymys: Kuinka jokainen aikuinen voisi olla omalla paikallaan hyvä kasvattaja? Teoksessa Nivala, Elina (toim.) *Kymmenen kysymystä kasvatuksesta*. Helsinki: Lasten keskus. 45–50.
- Berg, Päivi & Myllyniemi, Sami (2014). Nuoria liikkeellä! Nuorten liikkumista ja vapaa-aikaa tutkimassa. Teoksessa *Lasten ja lapsiperheiden elinolot. Hyvinvointikatsaus 1/2014*. Helsinki: Tilastokeskus. 62–68.
- Bradshaw, Jonathan, Geung, Antonia, Rees, Gwyther & Goswami, Haridhan (2011). Childrens` subjective well-being: international comparative perspectives. *Children and youth services review* 33(4), 548–556.
- Bronfenbrenner, Urie & Evans, Gary (2000). Developmental Science in the 21st Century: Emerging Questions, Theoretical Models, Research Designs and Empirical Findings. *Social Development* 9(1), 115–125.
- Chawla, Louise (toim.) (2002). *Growing up in an urbanizing world*. Earthscan Publications Ltd. London.
- Forsberg, Hannele & Ritala-Koskinen, Aino (2010). From welfare to illfare: public concern for Finnish childhood. Teoksessa Forsberg, Hannele & Kröger, Teppo (toim.) *Social work and child welfare politics*. Bristol: The Policy Press. 47–64.
- Gretschel, Anu (2008). Lapset ja nuoret: kuntalaisia subjekteja, toimijoita. Teoksessa *Lapsella on oikeus osallistua. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:20*. Helsinki: Yliopistopaino. 84–91.
- Helavirta, Susanna (2011). *Lapset hyvinvointitiedon tuottajina*. Acta Universitatis Tamperensis 1669. Tampere: Tampere University Press.
- Karimäki, Reeli (2008). Leikki ja leikkiminen on kouluikäisille lapsille tärkeää. Teoksessa *Lapsella on oikeus osallistua. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:20*. Helsinki: Yliopistopaino. 77–83.
- Karlsson, Liisa (2008). Lasten osallisuus – lapsinäkökulmainen toiminta, päätöksenteko ja tutkimus. Teoksessa *Lapsella on oikeus osallistua. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:20*. Helsinki: Yliopistopaino. 70–76.
- Korpela, Kalevi, Kyttä, Marketta & Hartig, Terry (2002). Restorative experience, self-regulation, and children's place preferences. *Journal of Environmental Psychology* 22, 387–398.
- Kytä, Marketta (2003). Children in outdoor contexts. Affordances and independent mobility in the assessment of environmental child friendliness. *Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisu A28*.

Kyttä, Marketta (2008). Lapsille paras fyysinen ympäristö. Teoksessa Lapsella on oikeus osallistua. Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2008. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:20. Helsinki: Yliopistopaino. 116–123.

Kyttä, Marketta, Broberg, Anna & Kahila, Maarit (2009). Lasten liikkumista ja terveyttä edistävä urbaani ympäristö. Yhdyskuntasuunnittelu 47(2), 6–25.

Liikkanen, Mirja & Pääkkönen, Hannu (2005). Finland. Teoksessa Cushman, Grant, Veal, A.J. & Zuzanek, Jiri (toim.) Free time and leisure participation. International perspectives. CABI, Wallingford, 61–73.

Marjanen, Kaarina & Poikolainen, Jaana (2012). Lasten Ikihyvä – Hyvinvoiva lapsi kuntapalveluissa. Loppuraportti, Tekes. Saatavana: http://jaana-poikolainen.sivustot.fi/files/jaana-poikolainen/Lasten_Ikihyva__Raportti_2012.pdf

Mykkänen, Johanna & Böök, Marja Leena (2013). Photographing as a research method- Finnish children's views of everyday life. Teoksessa K. Repo & E. Oinonen (toim.) Women, men and children in families. Private troubles and Public Issues. Tampere: Tampere University Press, 169–194.

Peirson, Leslea, Boydell, Katherine, Ferguson, Bruce & Ferris, Lorraine (2011). An Ecological Process Model of Systems Change. American Journal of Community Psychology 47, 307–321

Poikolainen, Jaana (2013). Promoting children's positive well-being at school and home. Methodological considerations. BARN 31(4), 61–75.

Poikolainen, Jaana (2014). Lasten positiivisen hyvinvoinnin tutkimus – metodologisia huomioita. Nuorisotutkimus 32 (2), 3–22.

Pouta, Eija, Sievänen, Tuija & Neuvonen, Marjo (2006). Recreational wild berry picking in Finland – reflection of a rural lifestyle. Society and Natural Resources 19, 285–304.

Puhakka, Riikka (2014). Y-sukupolvi luonnossa. Luonnon merkitykset kaupungistuvassa yhteiskunnassa. Alue ja ympäristö 43(1), 34–48.

Puhakka, Riikka, Poikolainen, Jaana & Karisto, Antti (2014). Spatial practices and preferences of older and younger people: findings from the Finnish studies. Journal of Social Work Practice, a Special Edition of Age Friendly Environments. [painossa]

Pyyry, Noora (2013). "Sensing with" photography and "thinking with" photograp in research into teenage girls' hanging out. Children's Geographies 23(13), 37–41.

Raittila, Raija (2009). Ympäristön lapset – lasten ympäristö. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa Alanen, Leena & Karila, Kirsti (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino. 227–248.

Trienbenbacher, Sandra Lookabaugh (2000). The companion animal within the family system: The manner in which animals enhance life within the home. Teoksessa Fine, Aubrey H. (toim.) Handbook on Animal-Assisted Therapy. Theoretical Foundations and Guidelines for Practice. San Diego: Academic Press. 357–374.